

RIIGIKOHUS

Avaldatud veebilehel *Riigikohus* (<https://www.riigikohus.ee>)

Avaleht > Kohtud on suurendanud tarbijatest laenuvõtjate kaitset ka kehtiva seaduse raames

Kohtud on suurendanud tarbijatest laenuvõtjate kaitset ka kehtiva seaduse raames

18. märts 2024

Riigikohtu tsiviilkolleegiumi kohtunõunik Peeter Tarvis ning Riigikohtu tsiviilkolleegiumi esimees ja riigikohtunik Urmas Volens kirjutasid ERR-is [1] laenuvõtjate kaitse suurendamisest.

Riigikogu õiguskomisjoni esimees on esitanud [2] hulga pikemalt arutluse all olnud ettepanekuid, kuidas suurendada tarbijakrediiti võtvate inimeste kaitset. Need väärivad kindlasti kohast poliitilist kaalumist, kuid kuna poliitilised protsessid on aeganõudvad, tuleb proovida leida muid võimalusi kaitse tagamiseks. Kohtusüsteemis oleme omalt poolt juba nii mõndagi teinud, et tagada laenuvõtjatele juba tänase seadusega ettenähtud kaitse, lihtsustada menetlemist, ja edendada tarbijakrediiti (n-ö tarbimislaenu) puudutavate vaidluste ühetaolist lahendamist. Viimasega seotud probleemidele viitasid ajakirjanikud tänuväärset 2022. aasta sügisel ilmunud artiklis [3].

Möödunud aasta novembris tegi Riigikohus tarbijakrediidiga seonduva väga olulise lahendi [4], mis andis I ja II astmete kohtutele harukordselt detailsed juhised, mis on kohtusüsteemis toimunud arutelude ja ümarlaudade tagasiside kohaselt toonud kaasa kohtupraktika olulise täpsustumise tervikuna. Mida siis kohtud nüüd teisiti teevad?

Kõigepealt, kuivõrd tarbijakrediidilepingute puhul on seadusandja seadnud üldisele lepinguvabaduse põhimõttele laenusaaaja kaitseks mitmeid piiranguid, millest kõrvalekaldumine muudab kas lepingu tervikuna või mh selles sisalduva intressikokkuleppe tühiseks, siis peavad kohtud Riigikohtu selgituste järgi ka ilma tarbija sellekohaste vastuväideteta kontrollima, kas leping (tervikuna) kehtib.

Tühise lepingu või tühiste intressikokkulepete alusel ei tohi kohtud tarbijalt summasid välja mõista, isegi siis, kui laenusaaaja sellele kohtu tähelepanu juhtida ei oska. Selline kohustus on kohtul alati – sõltumata sellest, kas laenusaaaja vastu esitatakse nõue maksekäsu kiirmenetluses või hagimenetluses ja kas laenusaaaja otsustab menetluses ennast kaitsta või tuleb kohtul teha otsus tagaselja – kui asjaolud viitavad tarbijakrediidilepingu sõlmimisele.

See on oluline erinevus tsiviilkohtumenetluse üldisest põhimõttest, et menetluse pool peab ise esile tooma asjaolud, millele ta tugineb oma vastuväidetes. Tarbijalaenude puhul on aga kohtupraktika arenenud selliseks, et kohtud kontrollivad ka tarbijast osapoole passiivsuse korral omaalgatuslikult suuremat osa asjaolusid, millele tarbija võiks nõudele vastu vaieldes põhimõtteliselt tugineda.

Ühe olulise põhimõttena juurdus kohtupraktikasse reegel, et eelduslikult on tegemist tarbijakrediidilepinguga (st kohaldub täiendav laenusaaaja kaitse, mida kohus peab rakendama sõltumata laenusaaaja võimekusest või soovist ennast ise menetluses kaitsta), kui majandus- või kutsetegevuses tegutsev isik annab eraisikule laenu. Vastupidist (n-ö tavalist krediidilepingut) tuleb tõendada krediidiandjal, kuid

selle edulootus on tagasihoidlik.

Teisisõnu pakuvad kohtud tarbijatele täiendavat kaitset enamikel juhtudel, kus tarbija on saanud tasu eest enda kasutusse raha ja seda soovitakse temalt koos lisanduvate tasudega kohtu kaudu välja nõuda. Ka eraisiku antud laen võib olla tarbijakrediit, eelkõige juhul, kui sellise laenu andmine on eraisiku majandustegevus. Nt on erinevates sotsiaalmeediakanalites mitmed grupid „laenu eraisikutele“ jms, kus ühed inimesed reklaamivad, et annavad laene ja teised küsivad laene.

Lisaks on kohtupraktikas selgemaks saanud, missugune on krediidiandja kohustuste sisu, mille täitmist ta peab tõendama, et kohus saaks laenusaaja vastu esitatud nõude rahuldada (sõltumata sellest, millised vastuväited esitab või kas üldse oskab esitada kohtus laenusaaja). Selleks peab laenuandja tooma kohtu ette asjaolud, mille pinnalt saab kohus kontrollida, kas tarbijale antud krediidi kulukuse määr ehk krediidi (laenu) kogukulu tarbijale on seadusega kooskõlas.

See tähendab, et laenuandja peab **esile tooma, milline on tarbijakrediidilepingust tulenev krediidi kogukulu tarbijale, ja esitama vajalikud andmed selle kontrollimiseks**. Liiga „kuluka“ (kehtiv näitaja, mida krediidi kogukulu ei või ületada, on 52,08% aastas) laenu korral on krediidileping tühine. See tähendab, et kui laen on ülemäära kulukas või laenuandja ei too kohtu ette krediidi kulukust kontrollida võimaldavaid andmeid, saab kohus **laenusaaja vastu esitatud nõudeid rahuldada maksimaalselt üksnes algse laenugraafiku järgi sissenõutavaks muutunud laenusumma ja sellelt arvestatud seadusjärgse intressi ulatuses** (arvestada tuleb ka seda, et kuni 2022. a lõpuni oli seadusjärgne intress 0%).

Lisaks peavad kohtud omaalgatuslikult kontrollima, kas krediidiandja on järginud **vastutustundliku laenamise põhimõtet**. Selle järgimiseks peab laenuandja lihtsustatult hindama tarbija krediidivõimelisust. Krediidivõimeline on tarbija, kes suudab enda sissetulekut ja muid kohustusi arvestades tõenäoliselt ilma raskustesse sattumata võetud laenu tagasi maksta. Kui laenuandja ei tõenda kohtule, et ta laenusaaja krediidivõimelisust kontrollis, mõistab kohus laenusaajalt välja peaaesjalikult üksnes laenusaaja kasutusse antud laenusumma, arvestades sealjuures juba (mh ebaseaduslike intresside katteks arvestatud) tasutud raha.

See, et kohtud ühtlustatud praktika alusel pööravad omaalgatuslikult nende kohustuste järgimisele senisest oluliselt suuremat tähelepanu, hakkab loodetavasti jõudma ka laenuandjate teadvusse ja toob kaasa ka selle, et neid kohustusi hakatakse praktikas täitma. Lihtsustatult öeldes jäävad laenuandjad neid kohustusi rikkudes ilma igasugusest tulust, mida nad võiksid laenu andes teenida. Vähemalt „kohtu kätega“ seda tulu laenusaajatelt enam kätte ei saa. Kasumi kaotuse hirm võiks motiveerida laenuandjaid järgima oma seadusest tulenevaid kohustusi.

Kohtutel on aga kahjuks võimatu kaitsta neid inimesi, kelle asjad kohtu ette ei jõua. Me ei taha kutsuda üles massiliselt kohtusse pöörduma, kuid kui inimene satub tarbijakrediidi tagasi maksmisega raskustesse, tasuks enne sugulastelt raha laenamist (või uue kiiralaenu võtmist) ja laenuandja nõude rahuldamist kahtluse korral pöörduda võlanõustaja või juristi poole ning paluda kontrollida, kas laenuandja nõutav raha ka tänase kohtupraktika kohaselt laenusaajalt välja mõistetak. Selleks oleks tarvilik tõsta inimeste teadlikkust, mille juures jäävad kohtu käed lühikeseks, kuid kaasa võivad aidata erinevad teavituskampaaniad.

Image not found
file:///data/www/riigikohus.ee/sites/default/files/1.%20Uudised/2024/Volens_Tarvis.png

Fotol (vasakult) Riigikohtu tsiviilkolleegiumi esimees ja riigikohtunik Urmas Volens ning Riigikohtu tsiviilkolleegiumi kohtunõunik Peeter Tarvis. Fotod: Riigikohus

Teate sisestas:
Sandra Sommer
pressiesindaja
5333 9846, 730 9042
sandra [dot] sommer[®] riigikohus [dot] ee

Allikas URL: <https://www.riigikohus.ee/et/uudiste-arhiiv/kohtud-suurendanud-tarbijatest-laenuvotjate-kaitset-ka-kehtiva-seaduse-raames>

Lingid

- [1] <https://www.err.ee/1609285491/peeter-tarvis-ja-urmas-volens-seadus-kaitseb-tarbimislaenu-votjaid>
- [2] <https://www.err.ee/1609281636/eduard-odinets-kiirlaenude-ohvrid-vajavad-marksa-suuremat-kaitset>
- [3] <https://epl.delfi.ee/artikkel/120069980/vola-voim-vaata-siit-kui-erinevalt-otsustavad-kohtud-tegelikult>
- [4] <https://www.riigikohus.ee/et/lahendid?asjaNr=2-21-13098/50>